

Za zásadní formování svých oborů převzali čtyři vědci čestné oborové medaile

9.3.2023 - Zuzana Dupalová | Akademie věd České republiky

Tři vědci a jedna vědkyně zanechali zřetelný otisk ve svých oborech, které v Česku pomáhali utvářet.

„Spojuje je nejen skutečnost, že jsou odborníci na slovo vzatí, ale také že do oborů přinášeli neobvyklé a originální myšlenky. Nevěnovali se jen výzkumům, ale i pedagogické činnosti – na univerzitách vychovávali vědecké pracovníky a následovníky, a významně tak přispěli k rozvoji i zachování svých oborů,“ vyzdvihla Eva Zažímalová význam pedagogického působení vědců.

Psychologie jako román

Medaili Karla Engliša za zásluhy v sociálních a ekonomických vědách převzal Ivo Čermák z Psychologického ústavu AV ČR. Jeho vědecká dráha je s pracovištěm spojená již třicet sedm let. Zpočátku se věnoval především výzkumu lidské agrese a morálky, později pomohl etablovat do psychologie do té doby spíše okrajová témata – například používání kvalitativní metodologie či narativní psychologii, v níž vyvinul s kolegy metodu narativní analýzy. Zabýval se i projektivními metodami, jakou je známý Rorschachův test.

Ivo Čermák, v současnosti emeritní vědecký pracovník ústavu, stále přináší do psychologie nová témata. „V poslední době se začal zabývat i historií české a slovenské psychologie,“ zmínil ředitel Psychologického ústavu AV ČR Tomáš Urbánek a dodal, že je vyhledávaným školitelem disertačních prací a mnoho jeho bývalých doktorandů působí v akademické sféře i v praxi.

Datum předání medailí vnímá laureát jako symbolické: „Osmý březen vyvolává asociace se ženami – a šlo právě o ženy, které mě motivovaly ke studiu psychologie. Jejich způsob přemýšlení o problémech mě udržel v akademickém prostředí, ukázaly mi cestu, po níž se muži vydávají zřídka,“ řekl Ivo Čermák.

Ivo Čermák pomohl etablovat do psychologie některá do té doby spíše okrajová témata.

Jazykem k poznávání kultury

Olga Lomová z Filozofické fakulty Univerzity Karlovy je v současnosti jedinou českou profesorkou jmenovanou pro sinologii. Mezinárodní uznání si vydobyla především jako znalkyně středověké čínské poezie. Na medaili Josefa Dobrovského za zásluhy ve filologických a filozofických vědách ji kolegové z Orientálního ústavu AV ČR nominovali za její celoživotní dílo o čínské filologii, která v jejím pojetí představuje prostředek k poznávání kultury. Olga Lomová vysvětluje různé jevy v širších souvislostech, a to i v médiích. Pomohla tak přispět ke změně veřejného mínění o Číně.

Táňa Dluhošová, bývala studentka oceněné sinoložky a současná ředitelka Orientálního ústavu AV ČR, v laudatiu vyzdvihla přínos Olgy Lomové pro evropskou sinologii i popularizaci oboru. „Pomyslně otevřela české veřejnosti dveře do světa čínské literatury, jíž se do té doby nikdo u nás moc nevěnoval.“ Laureátka se také zapojila do širší diskuze o akademické integritě a etice.

„Medaili vnímám jako ocenění nejen pro svou práci a úsilí, ale také jako vyjádření důvěry v obor, který jsem pomáhala posledních více než třicet let budovat. Od mládí mě zajímala čínská poezie – toužila jsem dělat něco, co je mimo šedivou realitu světa, v němž jsme tehdy žili,“ zavzpomínala Olga Lomová na počátky zájmu o čínskou kulturu. Při pedagogickém působení později pochopila, jak

zásadní je vychovávat novou generaci vědců, aby se mohl obor dále rozvíjet.

Olga Lomová přispěla ke změně veřejného mínění o Číně.

Žížaly a ekosystémy

Václav Pižl z Ústavu půdní biologie a biogeochemie Biologického centra AV ČR převzal medaili Gregora Johanna Mendela za zásluhy v biologických vědách. Řadí se k nejvýznačnějším českým zoologům, jeho výsledky mají vysokou citační odezvu. Od počátku kariéry se specializuje na žížalovitě, postupně zájem rozšířil i na půdně biologické a ekologické otázky. Zabývá se mimo jiné i interakcí žížal a půdních mikroorganismů a jejich úlohou v ekosystémech. Od roku 2022 působí jako předseda České zoologické společnosti.

„Teprve ve druhé polovině minulého století se společnost začala zabývat žížalami jako významnými ekosystémovými inženýry. Václav Pižl patří ke generaci, která se podílela na pochopení, co všechno pro nás žížaly dělají,“ zdůraznil ředitel laureátova domovského ústavu Jan Frouz úlohu oceněného vědce pro porozumění role těchto živočichů v ekosystémech. Zároveň zmínil jeho záviděníhodnou všestrannost. Biolog je totiž rovněž například velkým znalcem hub.

Václav Pižl neopomněl poděkovat svému vědeckému „otci“ a prvnímu řediteli tehdejšího Ústavu půdní biologie ČSAV Josefu Ruskovi, který jeho zájem k žížalám upoutal, i Akademii věd, v níž působí celý vědecký život. „Můj dík patří i manželce – podobně jako i Akademii věd mi umožnila, abych se zabýval něčím, co mě zajímá a baví.“

Václav Pižl se podílel na pochopení důležité úlohy žížal v ekosystémech.

Nová tradice etnomuzikologie

Etnolog a etnomuzikolog Lubomír Tyllner z Etnologického ústavu AV ČR získal medaili Františka Palackého za zásluhy v historických vědách. Po roce 1989 se podílel na formulování výzkumného programu svého domovského pracoviště, v jehož čele stál v letech 1998 až 2007. Můžeme jej považovat za zakladatele novodobé tradice etnomuzikologie v Česku. Stále působí v mezinárodních organizacích či poradních orgánech, například Ministerstva kultury ČR.

Členka Vědecké rady AV ČR a bývalá vedoucí Etnologického ústavu AV ČR Lydia Petráňová zdůraznila prvenství oceněného v české muzikologii: „Lubomír Tyllner není první, kdo u nás posunul etnomuzikologii od sběratelství k analytickému studiu, ale je prvním, kdo se pokusil pomocí moderních informačních technologií stanovit základní charakteristické typy v hlavních složkách písňové stavby, jež vygeneroval z pěti tisíc pěti set písní.“

„Jsou to téměř dvě století, kdy Karel Jaromír Erben zapsal lidovou píseň, která začíná slovy ‚Když jsem nezahynul, když ta vojna byla, ani nezahynu, když už pominula.‘ Myslím, že všichni víte, o čem mluvím,“ zakončil ceremoniální část oceněný etnomuzikolog.

Lubomíra Tyllnera můžeme považovat za zakladatele novodobé tradice etnomuzikologie v Česku.

Čestné oborové medaile za zásluhy uděluje Akademie věd ČR významným českým i zahraničním vědcům jako ocenění za zásadní přínos do jejich oborů. Návrhy na vyznamenání podávají Vědecká rada AV ČR či ředitelé pracovišť Akademie věd ČR po projednání v radách.

<https://www.avcr.cz/cs/o-nas/aktuality/Za-zasadni-formovani-svych-oboru-prevzali-ctyri-vedci-cestne-oborove-medaile>